BIBLIOTEKA STENOGRAFICZNA

Czasopismo miesięczne, poświęcone krzewieniu

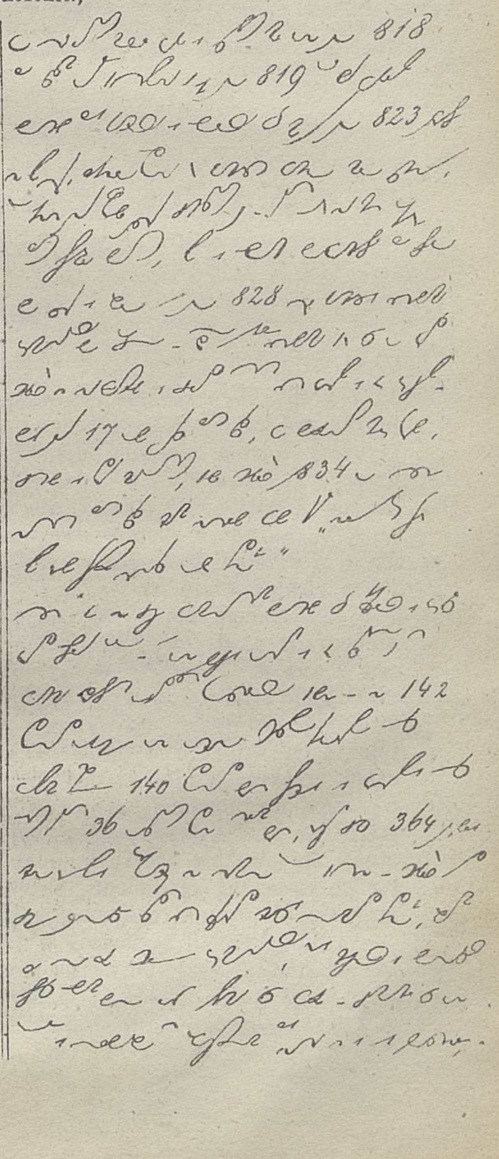
STENOGRAFII POLSKIEJ

Nr. 9. Lwów — Wrzesień. 1871.

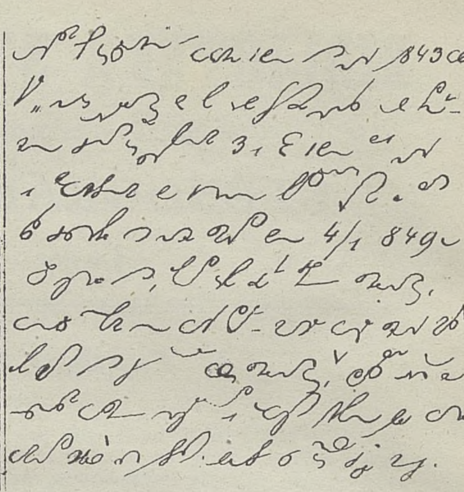
Franciszek K. Gabelsberger.

(Dokończenie.)

Po kilkuletnich mozolnych próbach i studyach, miał on w roku 1818 swój system o tyle wykończony, że już w roku 1819, mógł dać publiczne dowody swej biegłości i zdolności, co mu wreszcie, w r. 1823, wprawdzie na czas krótki, zjednało ze strony rządu bawarskiego pewną małą subwencyę, którą jednak wnet postradał w skutek zawistnych wpływów. Tylko przy największej ofierze swoich szczupłych dochodów, czasu i zdrowia, doprowadził swoje dzieło do skutku i przedłożył je w roku 1829, król. bawarskiej akademii umiejętności do ocenienia. Sprawozdanie tejże akademii, wyraża się o pracy Gabelsbergera jak najpochlebniej i zaleca takową jako praktyczną i bardzo użyteczną. Dopiero w lat 17, od powstania swego systemu, po doznanych wielu trudach, zawodach i stratach majątkowych, wydał Gabelsberger w 1834 r., książkę naukową swego systemu własnym nakładem pod tytułem: Anleitung zur deutschen Redezeichenkunst oder Stenographie. Książka ta będzie na zawsze pomnikowym dowodem, co wytrwałość i usilna praca pojedyńczego człowieka zdziałać mogą. Jest ona w dużej oktawce i bardzo starannie — że tak powiemy z prawdziwą ojcowską troskliwością wydana. Na 142 stronicach obejmuje ona ogólną historyczno-teoretyczną część, poczem następuje 140 stronic druku szczególnej i praktycznej części, z których tylko 36 ostatnich stron zwykłym drukiem, reszta zaś 364, w udałej własnoręcznej autografii na kamieniu są wykonane. Gabelsberger więc zajmuje wzniosłe stanowisko jako twórca właściwej niemieckiej stenografii, przedtem zupełnie nieznanej gałęzi umiejętności, której ważność i doniosłość dzisiaj z każdym dniem lepiej uczymy się poznawać. Zajmował się on ciągle i niezmordowanie tak rozpowszechnieniem swej nauki jak i jej udoskonaleniem, a

owocem tych usiłowań jest poprawne wydanie jego nauki w 1843, pod tytułem: Neue Vervollkommnungen der deutschen Redezeichenkunst oder Stenographie. Właśnie zajętego uskutecznieniem trzeciego i poprawnego wydania swej nauki i doprowadzeniem do wykonania czcionek ruchomych dla swego systemu, zaskoczyła go nagła śmierć dnia 4 stycznia 1849 r. przez co szkoła jego, licząca wówczas znakomity zastęp zwolenników, poniosła niczem niepowetowaną stratę. Mogiła pokryła zwłoki mistrza, lecz duch jego żyje ciągle pośród zwolenników, którzy spuściznę przekazaną sobie z synowskiem poświęceniem kształcąc i rozpowszechniając, uwiecznią w długie pokolenia pamięć Gabelsbergera, jako w dziejach odrodzenia się umiejętność zasłużonego męża.

Nauka stenografii polskiej

układu J. Polińskiego.

Lekcja 9.

Skracanie wyrazów.

258. Wykazaliśmy, że wszystkie wyrazy języka naszego wypisywać można głoskami stenograficznemi w sposób nader prosty, w ogóle celowi szybkiego pisma zupełnie odpowiedni; wykazaliśmy dalej i to, że podług naszego systemu wyrazy dadzą się kreślić z taką dokładnością, iż nietylko można je łatwo odczytywać, ale sylabizowanie onych nawet o wiele jest prostsze, aniżeli w piśmie zwykłem. Pod tym ostatnim względem pismo nasze z wszelką słusznością nazwanem być może pismem zgłoskowem (Lautschrift).

To jednak nie wystarcza, aby spisać nawet najpowolniejszą mowę. Stenografia praktyczna, by dopiąć zamierzonego celu, musi używać skróceń wyrazów.

259. Skracanie wyrazów bez względu na związek w zdaniu, jest dwojakie: Najprzód, dla wyrazów w mowie zbyt często powtarzających się, lub takich, których wypisywanie podług reguł zawartych w poprzedzających artykułach, dla szczególniejszego zbiegu znaków, zbyt wiele czasu wymaga, ustanowione są znaczniki (Sigle); następnie mamy skrócenia wyrazów, przy których opuszczają się pewne mniej istotne składowe ich części (przeważnie przyrostki i końcówki). Te ostatnie skrócenia opierają się po części na etymologii, po części na fonetyce, a nakoniec na wzajemnym czyli gramatycznym stosunku wyrazów do siebie.

260. Takie skracania wyrazów, dla odróżnienia od skracań wyrazów w zdaniu, nazywamy skróceniami stałemi lub niezależnemi, gdyż każde takie skrócenie zastępuje tylko jeden pewien wyraz, podczas gdy to samo oznaczenie w związku zdania, rozmaite wyrazy zastępywać może.

Z n a c z n i k i.

261. Są to albo znaki zastępcze albo proste tylko skrócenia wyrazów, sprowadzone częstokroć do jednej tylko litery początkowej, środkowej lub końcowej, albo też rozmaite kombinacje zawierające np. całą sylabę początkową, lub początek i koniec wyrazu.

262. Ponieważ znaczników jako skróceń stałych pod względem ich znaczenia zwykle nie objaśniają inne wyrazy w zdaniu znajdujące się, jak to się dzieje przy skróceniach zależnych, przeto należy się ich wyuczyć dobrze na pamięć.

263. Znaczniki utworzone z początkowych zgłosek wyrazu, lub z początkowych i końcowych, piszą się zwykle na linji; znaczniki zaś utworzone z środka lub końca wyrazu piszą się nad linją. Okoliczność ta, że znaczniki, utworzone z początkowych zgłosek wyrazów, stoją na linji, a utworzone z końcowych nad linją, ułatwia niezmiernie odczytywanie skróconego pisma stenograficznego.

ta, jak, ażali, albo, aby, Austrja, autor, będę, blisko, dobre, dobrze, brew, brawo, bardzo, bowiem, barbarzyństwo, cesarz, nic, więc (więcej), chcieć, czas, człowiek, gdy, każdy, gdzie, drugi, długi, te, tę, fundusz, finanse, filozof, wpływ, być, gmina, tego, główny, choć, chociaż, jest, inny, widzieć, izba, jeden, jedyny, już, jeżeli, kazać, tak, kiedy, takie, kto, takowy, skąd, nikt, zwykle, kroć, ksiądz, książę, książka, kwestja, leżeć, dla, był, lub, pół, kolwiek, minister, ministerjum, ten, namiestnik, może, obec, ową, tą, ciągle, owszem, obowiązek, naród, ojciec, ojczyzna, prawo, sprawa, sposób, punkt, przeciw, powinien, raz, który, którzy, różny, równy, rzecz, rząd, przez, rozum, urząd, natura, Rzeczpospolita, sam, sobie, osoba, sąd, sejm, wniosęk, swój, myśl, często, część, musieć, zupełny, wsze, wszak, wszelki, wszelaki, wszędzie, wszystko, muszę, to, tam, przecie, przecież, nareszcie, rzeczywiście, wreszcie, wciąż, wewnątrz, zewnątrz, też, zresztą, tudzież, trzeba, potrzeba, towarzystwo, stan, stanowisko, stosunek, ów, tu, Europa, ujrzeć, wasz, bywa, własny, właściwy, zwyczaj, wątpić, wraz, według, podług, paragraf, względ, Wydział krajowy, zostać, znak, znów, że, ażeby, żaden.

---

większość, mniejszość, Jezus, Jezus Chrystus, chrześcijanin, chrześcijaństwo, chrześcijanizm.

Dalsze tworzenie znaczników.

264. Gdy okaże się potrzeba dodania znacznikowi jakiegokolwiek zakończenia gramatycznego z innych otaczających go wyrazów nie wypły-

wającego, natenczas taka głoska końcowa łączy się ze znacznikiem bezpośrednio, albo w formie skróceń zależnych stawia się obok znacznika lub nad nim, jednak tąk blisko, aby nie było wątpliwości, że znacznik i końcówka jeden wyraz stanowią.

Zrostki jak zwykle piszą się na linii.

jakim, jakich, z jakiego, w jakich, ażalim, ażaliś, ażali, ażaliśmy, ażaliście, ażaliż, Austrji, austryacki, austryackiego, austryackiemu, austryackich, austryakom, w austryackich, autorami, autorstwo, autorskich, będę, będziesz, będziemy, będziecie, będą, bliski, bliska, bliskie, bliskiego, bliskiemu, bliskiej blizcy, bliskich, bliskości, najbliższy, przybliżony, dobrego, dobremu, dobrej, dobrym, dobrych, z dobrymi, w dobrych, dobroć, dobrotliwości, dobrodziejstwo, niedobra, dobroduszny, bardziej, barbarzyńca, barbarzyńców, cesarstwo, cesarzom, cesarzowa, cesarzewicz, chcę, chcesz, chcemy, chcecie, chcą, chciał, chciałem, chciałeś, chcieliśmy, chcieliście, chcieli, czasem, czasami, czasowo, człowiekowi, człowieczeństwo, człowieczy, każdego, każdemu, każdych, w każdej, nie każdy, w niekażdej, z niekażdą, drugiego, drugich, długiemu, długiej, długość, podługowaty, przedłużonych, dłużnik, zadłużony, funduszowy, funduszowego, funduszowej, funduszowemu, funduszowych, w funduszowym, zafundować, filozofia, filozofii, filozoficzny, filozoficzności, filozofuje, filozofujesz, filozofujemy, filozofujecie, filozofuję, filozofowaliby, filozofowalibyście, finansowy, finansowość, w finansach, w finansowych, wpływowego, wpływowemu, wpływowej, wpływowych, napływ, przypływ, niewypływa, gminie, gminom, w gminach, gminny, gminnego, gminnemu, gminnej, z gminnych, głównego, głównem, głównej, głównych, głównie, pogłówne, jestem, jesteś, jest, jesteśmy, jesteście, jestestwo, innego, innemu, innej, innych, w innych, z innymi, widzę, widzisz, widzi, widzimy, widzicie, widzą, widzialny, widocznie, izbom, w izbach, jednego, jednemu, jednej, jednych, w jednym, z jednych, jedności, jednolity, jedyna, jedynego, jedynemu, jedynej, jedynych, jedynaczka, jeżelim, jeżeliś, jeżeliśmy, jeżeliście, jeżeli, kazałem, kazałeś, kazał, kazaliśmy, kazaliście, kazali, okazałość, rozkazali, pokazałem, skazaliście, kiedym, kiedyś, kiedyśmy, kiedyście, takie, takiemu, takiej, takim, takich, w takich, z takiemi, takowego, takowemu, tako-

wych, zwykłej, zwykłym, w zwykłych, księżna, księstwo, ktokolwiek, ktośkolwiek, leżę, leżesz, leżemy, leżecie, leżą, leżałem, leżałeś, leżał, leżeliśmy, leżeliście, leżeli, legowisko, byłem, byłeś, był, byliśmy, byliście, byli, namiestnictwo, namiestnikiem, mogę, możesz, może, możemy, możecie, mogą, możność, możliwy, niemożliwości, obecny, obecnego, obecnemu, obecnej, obecnych, w obecnym, owa, owego, owej, owych, owymi, z owych, w owym, ciągły, ciągłego, ... ciągłego, ciągłemu, ciągłej, ciągłych, ciągłość, przeciągły, obowiązkiem, obowiązków, obowiązkach, obowiązany, obowiązanemu, obowiązanych, obowiązkowości, narodowego, narodowemu, narodowej, narodowych, w narodowym, z narodowemi, narodowości, wynarodowienie, ojcowiznie, ojczyznie, ojczysty, ojczystego, ojczystemu, ojczystej, ojczystych, w ojczystych, ojczyście, prawego, prawemu, prawej, prawych, prawym, prawości, prawowity, sprawie, sprawom, w sprawach, bezprawie, sprawiedliwość, usprawiedliwiony, sprawiedliwie, sposobów, sposobami, w sposobach, sposobności, przysposobiony, punktualnie, punktualność, przeciwny, przeciwnych, w przeciwnych, przeciwnie, przeciwko, przeciwieństwo, powinność, raz, zaraz, teraz, naraz, wyraz, teraźniejszości, którego, któremu, której, których, którymi, w których, z któremi, różni, różnego, różnemu, różnej, różnych, różnymi, w różnych, wyróżnianie, równego, równemu, równej, równych, równymi, z równemi, w równych, równość, wyrównanie, rzeczowy, rzeczowny, rzeczownik, rzeczowników, w rzeczach, w rzecznikach, w rzeczownikach, rzeczywista, rzeczywistego, rzeczywistemu, rzeczywistej, rzeczywistych, w rzeczywistości, rządowego, rządowemu, rządowej, rządowych, przyrząd, rozumny, rozumnego, rozumnemu, rozumnej, rozumnych, rozumach, rozumnie, rozumować, urzędowy, urzędowego, urzędowemu, urzędowej, urzędowych, w urzędowym, urzędownie, urzędowanie, urzędnik, urzędniczy, naturalnie, naturalnego, naturalnemu, naturalnej, naturalnych, naturalizować, Rzeczypospolitej, samego, samemu, samej, samych, samym, samem, w samych, z samymi, osobom, osobisty, osobistych, osobiście, osobliwość, wyosobniony, sądowego, sądowemu, sądowych, sądom, w sądzie, w sądach, w sądownictwie, zasądzony, wnioskować, wniosków

wnioskach, z wnioskami, w wnioskach, swego, swemu, swej, swych, swymi, w swych, swojego, swojemu, swoich, swoimi, w swoich, przyswojony, swojskość, myślami, myślach, z myślami, w myślach, wymyślać, przemyśliwać, zmyślność, częstego, częstemu, częstej, częstych, w częstych, częściom, częściami, w częściach, częściowego, częściowemu, częściowej, częściowych, w częściowej, musi, musiałem, musiałeś, musiał, musieliśmy, musieliście, musieli, wymusieć, zupełnego, zupełnemu, zupełnej, zupełnych, w zupełności, uzupełnienie, wszakże, wszelkiego, wszelkiemu, wszelkiej, wszelkich, z wszelkiemi, wszelkich, wszelakiego, wszelakiemu, wszelakich, wszystkiego, wszystkiemu, wszystkiej, wszystkich, wszystkimi, w wszystkich, wewnętrznego, wewnętrznemu, wewnętrznej, wewnętrznych, w wewnętrznych, potrzebnego, potrzebnemu, potrzebnej, potrzebnych, w potrzebie, towarzystwa, towarzystwach, w towarzystwie, towarzyskość, stosunku, stosunkom, stosunków, stosunkami, w stosunkach, stosowny, stosowna, stósownego, stosownej, stosownych, stosownie, stosowność, stosunkowość, europejskiego, europejskiemu, europejskich, w europejskim, ujrzałem, ujrzałeś, ujrzał, ujrzeliśmy, ujrzeliście, ujrzeli, waszego, waszemu, waszej, waszych, waszymi, w waszych, z waszemi, waszmość, bywam, bywasz, bywa, bywamy, bywacie, bywają, bywałem, bywałość, własny, własna, własne, własnego, własnemu, własnej, własnych, z własnymi, w własnych, własność, właśnie, przywłaszczenie, właściwy, właściwa, właściwe, właściwego, właściwemu, właściwych, w właściwej, z właściwymi, właściwość, właściwie, zwyczajnego, zwyczajnemu, zwyczajnej, zwyczajnych, w zwyczajnym, ze zwyczajnemi, przyzwyczajenie, wątpiłem, wątpiłeś, wątpił, wątpiliśmy, wątpiliście, wątpili, w powątpiewaniu, wątpliwość, względnie, Wydziału krajowego, Wydziałowi krajowemu, zostałem, zostałeś, został, zostaliśmy, zostaliście, zostali, pozostał, pozostałość, żeby, ażeby, żebym, żebyś, żebyśmy, żebyście, ażebym, ażebyś, ażebyśmy, ażebyście, żadna, żadne, żadnego, żadnemu, żadnej, żadnych, w żadnych, z żadnemi.

Reszta znaczników i stałych oznaczeń wyrazów pomieścimy w następujących artykułach.

Opuszczanie przyrostków między źródłosłowem i ostatniem zakończeniem położonych na podstawie etymologicznej.

265. Stenograf znający dokładnie etymologiczne znaczenie każdej zgłoski danego wyrazu, t. j. umiejący zdać sobie sprawę, co w wyrazie jest źródłosłowem, co zaś zrostkiem, przyrostkiem lub zakończeniem, ma tę dogodność, iż zgłoski do odczytania i zrozumienia wyrazu niekoniecznie potrzebne, często może bez najmniejszej obawy opuścić. W tym względzie panuje reguła: Jeżeli wyraz jaki ma więcej niż jedno zakończenie, natenczas zwykle obok źródłosłowu oznacza się tylko ostatnie zakończenie; np.

malarstwo, piekarstwo, piernikarstwo, grubjaństwo, starszeństwo, dostojeństwo, stolarstwo, pocieszycielstwo, opiekuństwo, robocizna, galicyzmy, pstrocizna, kołowacizna, wierzytelność, nieskazitelność, gładkiego, słodkiemu, głodnym, posłusznych, sławnej, zgłodniałego, zgęstniałym, skostniałych, zdrobniałymi, skamieniałych, napastnych, wielokrotnysh, bystrzejszych, łatwiejszych, ciemniejszych, jasnych, jaśniejszych, ślicznego, śliczniejszego, najukochańsza, owładnięty, napadniętego, kiwnęli, dmuchnąłem, stęknięcie, jęknięcie, świśnięcie, smarowidło, motowidło, germanizacyjny, kolonizacja.

266. Częstokroć postępujemy sobie jeszcze śmielej, i jednym ciągiem piszemy tylko zgłoskę trzonową (Haupt-stammsilbe) z ostatniem zakończeniem; np.:

bezpieczeństwo, piśmiennictwo, posłuszeństwo, bluźnierstwo, odszczepieństwo, niedowiarstwo, podobieństwo, towarzystwo, namiestnictwo, koleżeństwo, tworzyciel, stworzyciel.

267. W ten sam sposób krócić można bardzo korzystnie także wyrazy złożone; np.:

piwowarstwo, krajoznawstwo, gołosłowność.

268. Czasem wyrzucamy nawet i trzon wyrazu, ograniczając się jedynie na zrostku połączonym bezpośrednio z ostatniem zakończeniem; np.

niebezpieczeństwo, poddaństwo, dostojeństwo, nieprzyjaciel, nauczyciel, przedsięwzięcie, odnowicielka.

Opuszczanie głosek na podstawie fonetycznej.

269. Tu należy opuszczanie takich głosek, których w ustach niedbale lub niewyraźnie mówiącego słabo albo wcale niesłychać, a które, gdy opuściemy, zrozumieniu wyrazu zupełnie nie przeszkodzą, i tak opuścić można:

d przed *l*: dla, dla mnie, wedle, gardle, pógardliwy.

ł na końcu imiesłowów czasu przeszłego np.: zmarzł, tarł, przetarł, wytarłszy, dotarłem, jadł, zjadłszy, wiódł, wiódłszy, parł, zaparł, przeparłszy.

trw pisze się naśladując fonetycznie złą wymowę przez *tw*, np.: trwać,

trwożyć, trwoga, wytrwały, przetrwali.

trwożyć, trwoga, wytrwały, przetrwali.

podobnie pisać można i *twardy*.

ż opuszcza się w wyrazach: wyższy, niższy, tęższy, sroższy, droższa.

270. Jeżeli po spółgłosce *t* następuje ... poprze-
dzające *t* lub całą zgłoskę, tę spółgłoskę w sobie mieszczącą, opuszcza się np.:

kartce, ćwiartce, ciotce, ostatek, partytura, istota, plantacja, koncertacja.

Opuszczanie końcówek deklinacyjnych na podstawie składni zgody.

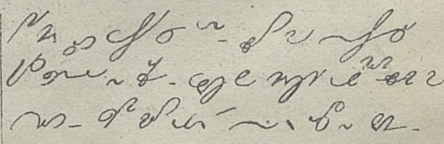
271. Nauka o składni (Syntaxis) podaje nam sposób, jak poznać można w zdaniu podmiot, orzeczenie, i inne, to podmiot to orzeczenie dopełniające lub określające dodatki, oraz wykazuje, jak pojedyńcze te części zdania w ścisłej loicznej zawisłości z sobą zostają.

Każde imie tak rzeczowe, jak przymiotne, wejść nie może do zdania inaczej, jak tylko w formie jakiegoś przypadku. Ponieważ zaś wyrazy przedniejsze stanowisko w zdaniu zajmujące, wskazują od siebie zależnym wyrazom podrzędniejszym (zawisłym), w jakie formy, że tak powiemy, przyoblekać się mają, czyli jakie zakończenie gramatyczne im przynależy, przeto mając wyraz główny dokładnie oznaczony, możemy niemal zawsze opuścić końcówkę wyrazu podrzędnego czyli zależnego.

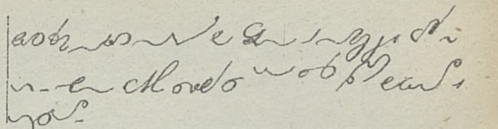
Wszystkich możliwych wypadków, jakie pod tym względem składnia zgody i rządu nastręcza, na tem miejscu wyczerpnąć nam nie podobna, ograniczamy się przeto tylko na ważniejszych, dając tym sposobem wskazówkę, jak w podobnych wypadkach postąpić należy.

272. Gdy przed lub po głównym rzeczowniku, dla bliższego określenia tegoż przydane są przymiotniki, liczbowniki, zaimki albo imiesłowy, które zgadzać się muszą ze swoim rzeczownikiem we wszystkich względach, to w takim razie wystarcza w stenografii, jeżeli zakończenie deklinacyjne przyczepimy tylko jednemu z tych wyrazów, zwykle pierwszemu; np.:

Tymi wiernymi sługami poszczycić się można. Dwóch moich nieszczęśliwych braci zginęło na Litwie. Podróż do Warszawy odbywałem z dwoma moimi kolegami. Swiatem małych robaków jest nieraz liść na drzewie.

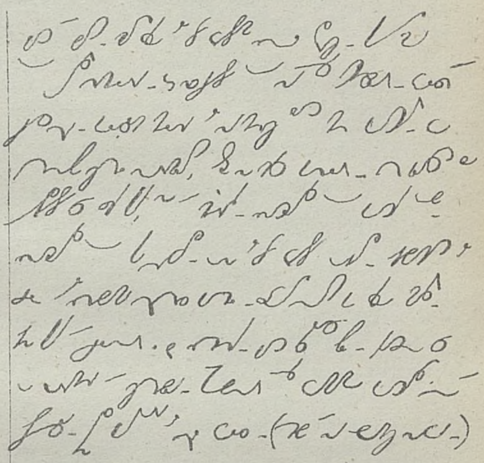

Dałeś twemu nieubłaganemu nieprzyjacielowi do poznania, że nie masz żadnej prywaty na oku. Zdania pojedyncze składać się mogą z części istotnych, dopełniających i określających.

273. Prócz tego na podstawie składni zgody opuścić można końcówkę orzeczenia rzeczownikowego lub przymiotnikowego, położonego w przypadku szóstym; np.:

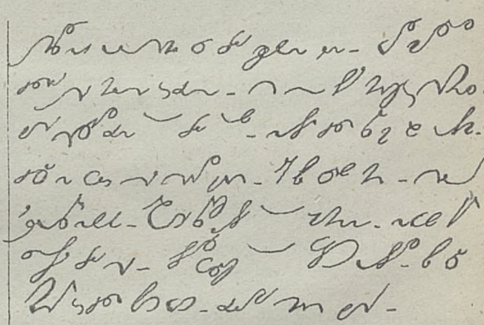
Bóg jest duchem. Matka twoja była ci prawdziwym aniołem stróżem. Bracia moi są oficerami kawalerji. U nas żydzi są najczęściej handlarzami. Polska jest żyźnym krajem. Bolesław Wielki, był największym swego wieku bohaterem. Po ukończeniu szkół normalnych, został na wsi bakałarzem. Kto bliźniego swego wstydzi się zwać bratem, ten jest warjatem. Anglicy są bogatym narodem. Anglicy są dobrymi kupcami. On był ci prawdziwym ojcem. Jadwiga była założycielką akademii Krakowskiej Bawół. Cnota niech będzie twoją mistrzynią. Jeden brat jest żołnierzem, a drugi adwokatem. Bóg stał się człowiekiem. Ubieganie się o rozrywki jest szkodliwem. Zbrodniarz często pomimo bogactw nie jest szczęśliwym. Woda jest najzdrowszym napojem. Stefan Batory był królem polskim.

Opuszczanie końcówek deklinacyjnych na podstawie składni rządu.

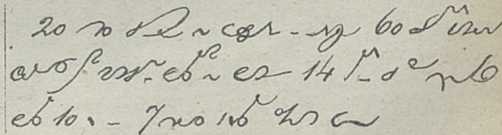
274. Na podstawie składni rządu opuścić można: *a*) końcówkę deklinacyjną rzeczowika położonego w przypadku drugim, jako dopełniacza; np.:

W wiosce naszej rozlokował się cały szwadron ułanów. Prace Maciejowskiego zyskały w kraju wielkie uznanie. Kto nie czytał wierszów Kochanowskiego? Bajki Krasickiego znane są całemu narodowi. Nadzieja zysku stała mu przed oczyma. Zasiał na polu kilka korcy buraków. Był to człowiek średniego wieku. Kołątaj był wzrostu nadobnego. Przestrogi starszych ludzi są zbawienne. Napad Tatarów zniszczył cały kraj. Dzieci posłuszne są pociechą rodziców. Człowiek silnego charakteru uzyska czego pragnie. Kupiłem funt cukru. Znaleźliśmy worek dukatów.

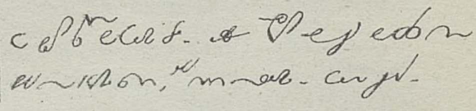
275. *b*) Końcówkę przypadku drugiego, po liczbownikach rzeczownie wziętych, jako dopełniacza; np.:

Dwadziescia wozów zajechało na podwórze. Przeszło 60 cetnarów bawełny spaliło się w tym magazynie. Dostałem na drogę 14 talarów. Za swoją krnąbrność dostał 10 razów. Siedem kłosów wyrastało z jednego pnia.

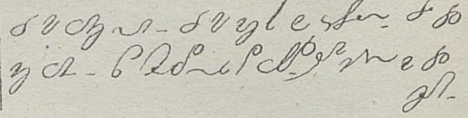
276. *c*) Końcówkę rzeczownika w przypadku drugim, będącego przedmiotem w zdaniu, a rządzonego przez czasownik lub przymiotnik, skoro naturalnie nie zachodzi obawa pod względem liczby; np.:

Po długich starniach dopiąłem celu. Ledwie ze strachu zdążył dopaść konia. Gdyby nie wyprawiał skoków, byłby karku nie złamał. Pełen żartów.

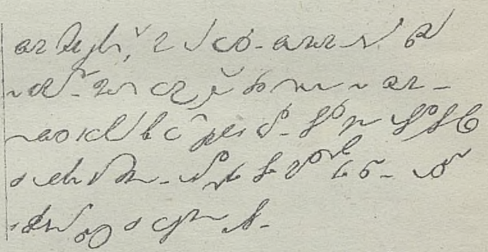
277. *d*) Końcówkę rzeczownika odpowiadającego na zaimek *co*, gdy jest pytającym, tudzież na *coś* i *nic*; np.:

Co mi powiesz nowego. Co mi masz dobrego do udzielenia. Chciał coś ważnego powiedzieć. Z tego chłopca nie będzie nic poczciwego. W swoim wejrzeniu ma coś szlachetnego.

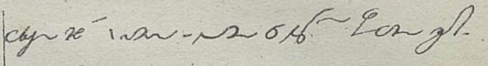
278. *e*) Końcówkę rzeczownika położonego w przypadku trzecim, a będącego w zdaniu przedmiotem ubocznym (indirektes Objekt). Jednakowoż i tu uważać należy, czy jest skąd inną zupełna gwarancja pod względem liczby; np.:

Dałem chleba żebrakowi, który mię o to prosił. Darowałem przyjacielowi sygnet na pamiątkę. Z wielką pompą włożono cesarzowi koronę na głowę. Nie dałeś wypocząć człowiekowi po tak żmudnej pracy. Dzieci winne rodzicom wdzięczność za odebrane wychowanie. Ojciec kupił dzieła Mickiewicza pilnemu synowi. Rośliny i zwierzęta służą za pożywienie ludziom.

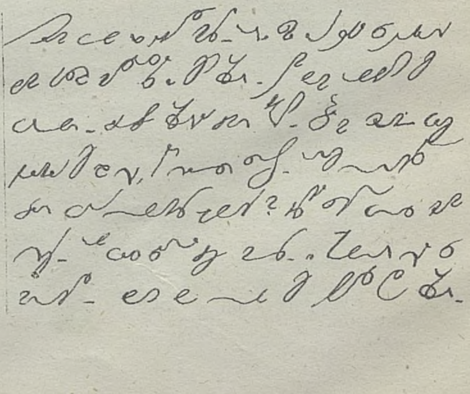
279. *f*) Końcówkę rzeczownika w przypadku trzecim, uzupełniającego rzeczownik słowny, n. p.:

Pobłażanie wadom jest rzeczą naganną. Urąganie się ubóstwu nie jest postępowaniem szlachetnem.

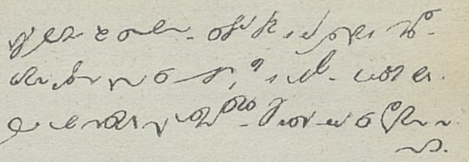

280. *g*) Końcówkę rzeczownika położonego w przypadku szóstym, jako określenie przysłówkowe wyrażającego n. p. sposób, jakim się coś dzieje, narzędzie, za pomocą czego coś się odbywa, treść, czyli materję, z jakiej się coś dzieje, miejsce, w którem coś do skutku przychodzi, porę czasu, o której się coś dzieje, przyczynę, dla której się coś stało, lub ostateczny skutek jakiejś działalności n. p.:

Jechałem pędem przez ulice miasta. Orzeł śmiałym lotem wzbił się w obłoki. Dom biskupa Maciejowskiego stał dla wszystkich otworem. W tym domu oddycha wszystko porządkiem. Złodzieje otworzyli zamek wytrychem. Uciął mu głowę pałaszem. Ubolewali wszyscy nad krajem, tylu klęskami zniszczonym. Można nienawiścią cokolwiek pojąć, niedowiarstwem zbudować? Wystawił świątynię Pańską własnym kosztem. Naród Polski słynął zawsze męztwem. Jak zbrodniarz krył się manowcami. Droga do nieba wszystkim uczciwym stoi otwo-

rem. Ruszył w drogę przed śniadaniem. Siedzieli zimą i latem w skromnej wiosce. Plemiona ludzkie różnią się jezykiem, zwyczajem i obyczajem. Bolesław darem wziął od Kazimierza kraj Oświęcimski. Wszystkie łaski zlały się strumieniem na niego.

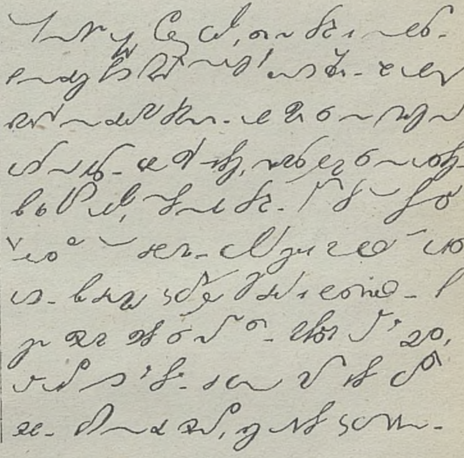
Uwaga. Gramatykalna zależność wzajemna od siebie części składowych zdania, wyraża się właściwie przez przypadki. Gdy jednak przypadki te na oznaczenie wszystkich najrozmaitszych względów i stosunków, jakie zdarzyć się mogą, nie wystarczają, przeto brakowi temu zaradzają przyimki.

Traktując w oddzielnym artykule o przyimkach, tam też wykażemy korzyści, jakie rząd tych wyrazów dla stenografii nastręcza.

Opuszczanie w ogóle końcówek rzeczownikowych i przymiotnikowych na podstawie składni rządu.

281. Skracanie słów na podstawie składni rządu, nie ogranicza się wyłącznie tylko na opuszczeniu zakończeń deklinacyjnych. Często związek syntaktyczny wyrazów jest tak ścisły, układ nawet całego zdania naszemu celowi tak odpowiedni, iż możemy bez wszelkiej obawy, rzeczownik lub przymiotnik, w oznaczeniu stenografią sprowadzić jedynie do jego treści, t. j. ograniczyć się na części najistotniejszej, na źródłosłowie (Thema Stamm) n. p.:

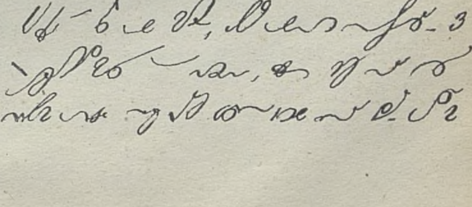
Są to niewinne ofiary stosunków politycznych, skazane na cierpienia i niedostatek. Gdy nieznasz czyjego charakteru, nie możesz być dla niego otwartym. Przed odkryciem Ameryki nie znaliśmy ziemniaków. Od śmierci się nie uwolnisz ni bogactwem, ni ubóstwem. Prawdą świat zeidziesz, kłamstwem w domu nie osiędziesz. Człowiek bez dobrych obyczajów, nigdzie nie będzie cierpianym. Tylko ci są szczęśliwi, którzy z losu swego są zadowoleni. Początkiem wszelkiej mądrości jest bojaźń Boga. Człowiek zarozumiały upatruje w sobie wszystkie zalety i doskonałości. Czy szanowne zgromadzenie zgadza się na ten wniosek? Mieczysław o tyle był gnuśny, o ile ojciec jego był dzielny. Za panią matką, idzie pacierz gładko. Pycha nie zna granic, aż przyjdzie upokorzenie.

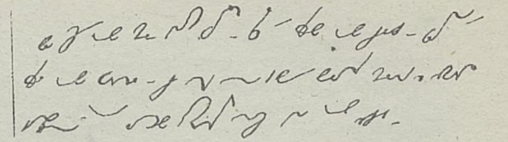
Opuszczanie końcówek przymiotnikowych przy stopniowaniu.

282. Końcówkę przymiotnika w stopniu wyższym położonego, opuścić można, gdy dla wykazania, iż z przedmiotów porównywających się między sobą, jeden ma większą lub mniejszą ilość przymiotów, w zdaniu stoi przyimek *nad*, *od*, lub spójnik *niż*, *niźli*, *aniżeli*, i t. p. n. p.:

Brat twój jest starszy od Michała, lecz też od niego nieszczęśliwszy. Trzy rzeczy w szlacheckiem mieście są naganne, dwór wyższy niźli kościół, karczma okazalsza, niż ratusz, psiarnia wygodniejsza, aniżeli szpital. Bocian ma

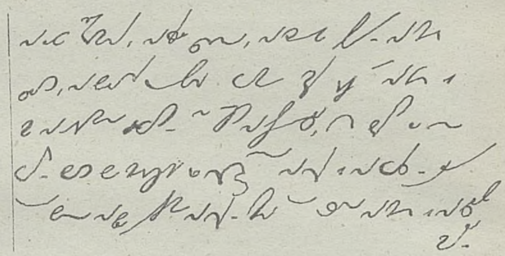

dłuższą szyję od wielu innych ptaków. Stal jest twardsza od żelaza. Płutno jest trwalsze od perkalu. Żaden kraj nie wydaje delikatniejszej wełny jak Ameryka. Indyani są łagodniejszego charakteru, niż inne narody Azyi.

383. Celem oznaczenia przymiotnika w stopniu najwyższym, wystarcza w stenografii obok źródłosłowu (czasem tylko trzonu) wypisanie zrostka *naj*, końcowkę zaś opuścić można n. p.:

Najlepszy atrament, najtrwalsze sukno, najgłębsze uczucie, najwierniejszy sługa, najdelikatniejsze rączki. Pomiędzy kwiatami róża jest najpiękniejsza i ma najprzyjemniejszy zapach. Ten ze wszystkich najszczęśliwszy, kto drugich łaski nie potrzebuje. Droga do Warszawy przez Kraków nie jest najkrótsza i najprostsza. W lecie są dnie najdłuższe, w zimie najkrótsze. Chiny są ojczyzną największych i najliczniejszych motyli.

Zaimki.

284. Dla ich częstego powtarzania w mowie, wymagają zaimki nietylko dobitnego, lecz i krótkiego oznaczenia.

Jedne z zaimków wypisują się całkowicie inne zaś skracają się. Zaimki całkowicie wypisane, tudzież te, które samą tylko początkową, lub za pomocą połączenia początkowej głoski z końcową się oznaczają, piszą się na linnii, te zaś zaimki, które się jedynie końcowym brzmieniem oznaczają, piszą się nad linią.

285. Łącznie z zaimkami oznaczają się w stenografii także przyimki *w*, *z*, i przyrostki *ć*, *ś*, *ż*, (zastąpione przez *sz*) *ci*, siś, że (zastąpione przez *s* wywrócone w górę) *to*, *li*, *kolwiek* i *bądź*.

osobiste: ja, mnie, mię, mi, mną, we mnie, my, nas, nam, nami, w nas, ty, ciebię, cię, tobie, ci, tobą, w tobie, wy, was, wam, wami, w was, on, ona, ono, jego, go, niego, jemu, mu, niemu, nim, w nim, oni, ony, ich, nich, nimi, niemi, w nich, jej, niej, ją, nią, w niej, je, nie, z niemi.

jać, mnieć, tobieć, jegoć niemiś, mnieli, nasli wasli, mnież, ciż, ciż że, tobież, tobież to, jaż, jażżeto, tyż, tyżżeto.

287. Zaimek *ci* skracając się często w wymowie na *ć*, łączy się z jakimś wyrazem na samogłoskę zakończonym. W stenografii nie wypisujemy skróconego zaimka osobno, lecz zastępujemy go końcową spółgłoską *ć*, n. p.:

milszać, dobrać, (dobroć, czasownik,) radzęć, coć.

288. *zwrotne*: siebie, się. sobie, sobą, w sobie, z sobą.

Zaimki zwrotne łączyć można z czasownikami i innemi zaimkami; np: bijesz się, trzymać się, trzymacie się, trzymajcie się, poddajcie się, podacie sobie, sam sobie, sam sobą, sobie sam, w sobie samym, siebie samych, samych siebie, z samym sobą.

289. *pytające*: kto, kogo, komu, kim, w kim, co, czego, czemu, w czèm, w czym, któż, kogóż, komuż, kimże, w kimże, cóż, czegoż, czemuż, czemże, w czymże.

290. *zaprzeczające*: nikt, nikogo, nikomu, nikim, w nikim, nic, niczego, niczemu, niczem, w niczym.

291. *twierdzące*: ktokolwiek, kogokolwiek, komukolwiek, kimkolwiek, w kimkolwiek, z kimkolwiek, cokolwiek, czegokolwiek, czemukolwiek, czemkolwiek, z czymkolwiek, ktośkolwiek, ktobądź, kogobądź, komubądź, kimbądź, co bądź, czegobądź.

292. *wskazujące*: ten, ta, to (tą,) tego, tej, temu, tym (tem), ci, te, tych, tymi (temi), w ten, w to, w tego, w tym (w tem), w tej, w tych, z tą, z tego, z tej, z tę, z tym (z tem), z tych, z tymi (z temi), tenże, taż, tażże, toż, tożże, tegoż, temuż, tym że, tychże, ten li, tegoć to, tej ci to.

tamten, (przysłówek *tam* różni się od zaimków *tym*, *tém*, iż przy pierwszym *m* cokolwiek sie zgrubia) tamta, tamto, tamtego, tamtej, tamtemu, tamtym, tamtém, tamci, tamte, tamtę, tamtych, tamtymi, tamtemi, w tamtych, z tamtemi.

ten sam, ta sama, to same, tego samego, tej samej, temusamemu, tym samem, (tem samem) ci sami, te same, tychsamych, z tych samych.

ów, owa, owo, owego, owej, owemu, owę, ową, owym, owem, owi, owych, owymi, owemi, w ową, w owej, w owę, w owym, w owem, w owych, z owego, z owej, z owę, z ową, z owym, z owem, z owych, z owymi, z owemi, owoż, owegoż owemuż, owychże, i t. d

taki, taka, takie, takiego, takiemu, takiej, takimi, takiemi, w takich, z takiemi.

takowy, takowa, takowe, takowego, takowemu, takowej, takowym, takowem, takowi, takowych, takowymi, takowemi, w takowych, z takowymi.

293. *dzierżawcze:* mói, moja ma, moje, me, mojego, mego, mojej, mej, mojemu, memu, moję, moją, moim, mym, mojemi, memi, w moich, w mych, z moich, z mych.

twój, twoja, twa, twoje, twe, twojego, twego, twojej, twej, twojemu, twemu, twoją, twą, twoim, twym, twojem, twem, w twoim, z twojej, twoi, twoich, twych, twoimi, twojemi, w twoich, z twoich.

= nasz, nasza, nasze, naszego, naszej, naszemu, naszę, naszym naszem, naszą, w naszym, w naszej, z naszem, nasi, naszych, naszymi, naszemi, w naszych, z naszymi.

= wasz, wasza, wasze, waszego, waszej, waszemu, waszę, waszym, waszem, waszą, w waszym, z waszym, wasi, waszych, waszymi, waszemi, w waszych, z waszych.

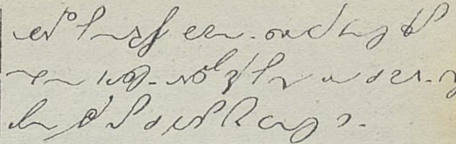
swój, swoja, swa, swoje, swe, swojego swego, swojej, swej, swojemu, swemu, swoję, swę, swoim, swojem, swoję, swą, w swoim, z swojej, swoi, swoich, swych, swoimi, swojemi, w swoich, z swoich.

294. Podług powyższych wzorów przybierają końcówki deklinacyjne zaimki:

czyj, czyja, czyje, czyjż, czyjże, który, która, które, któryż, któregoż, którychż, którymże, jaki, jaka, jakie, jakiż, jakichż, jakichże, jakikolwiek, jakibądź, którykolwiek, którybądź, niektóry, któryś, czyjkolwiek, czyjbądź, niczyj, czyjś, ladajaki. inny, inszy, każdy, każda, każde, sam, sama, same, wszelki, wszelaki, żaden.

295. Ponieważ zaimki ze swoimi zakończeniami deklinacyjnemi, należą do stałych sposobów pisania, wypada na tem miejscu podnieść, że gdy między przydawkami określającemi rzeczownik, znajduje się zaimek, ten ostatni zwykle bierze na siebie wyrażenie względów deklinacyjnych wszystkich w jednym stosunku zostających wyrazów; n. p.:

Obdartusów tych nie przypuszczaj do mnie. Z kłopotów pieniężnych twoich nigdy nie wyleziesz. Prześlicznych kwiatów tych kraje leżą za morzem. Koszta leczenia w szpitalach naszych za ubogich chorych ponoszą gminy.

Liczby i liczbowniki.

296. W stenografii oznaczają się liczby zwykłmi cyframi arabskiemi, dla krótkości jednak bez wszelkich dodatków i upiększeń. Dla liczb okrągłych ustanowiono następujące skrócenia.

Małe zerko obok cyfry na linii, oznacza *dziesiątki*: 1_o, 2_o, 3_o, 4_o, 5_o, 6_o, 7_o, 8_o, 9_o.

Małe zerko obok cyfry nad linią, oznacza *setki*: 1°, 2°, 3°, 4°, 5°, 6°, 7°, 8°, 9°.

Mała kreseczka nad linią obok cyfry położona, oznacza *tysiące*: $1'$, $2'$, $3'$, $4'$, $5'$, $6'$, $7'$, $8'$, $9'$.

Znaczek na tysięcy połączony ze znaczkiem na dziesiątki obok cyfry na linii, oznacza *dziesiątki tysięcy* 1_{ρ}, 2_{ρ}, 3_{ρ}, 4_{ρ}, 5_{ρ}, 6_{ρ}, 7_{ρ}, 8_{ρ}, 9_{ρ}.

Znaczek na tysiące połączony ze znakiem na setki obok cyfry nad linią, oznacza setki tysięcy 1^{ρ}, 2^{ρ}, 3^{ρ}, 4^{ρ}, 5^{ρ}, 6^{ρ}, 7^{ρ}, 8^{ρ}, 9^{ρ}.

Miliony oznaczają się małym haczkiem, położonym obok cyfry nad linią: 1’, 2’, 3’, 4’, 5’, 6’, 7’, 8’, 9’.

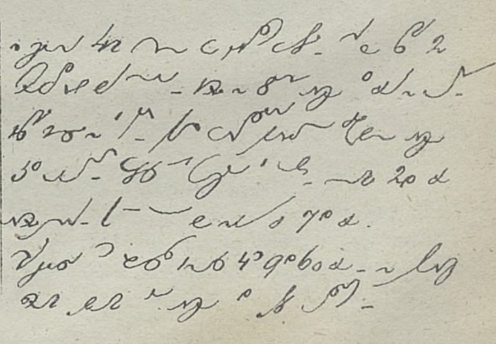
Biliony dwoma, tryliony trzema takiemi haczkami np. 4” cztery biliony.

297. Skróceń powyższych używa się także, gdy po cyfrze pierwszej miasto zer następują cyfry pełne lub z zerami mieszane np. $2_{\rho}67$=20.067. $6^{\rho}244$=600.244, 4’25=4,000.025.

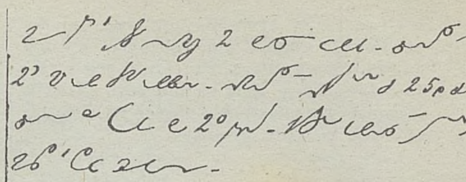
298. W ten sposób piszą się też i liczbowniki w znaczeniu przymiotników i rzeczowników, Przypominamy tu, że liczbownik w znaczeniu przymiotnika. zgadza się ze swoim rzeczownikiem, któremu służy do bliższego określenia, we wszystkich względach; w znaczeniu zaś rzeczownika, wymaga dla bliższego określenia jakiegoś innego rzeczownika w przypadku drugim. Na tej podstawie więc końcówkę rzeczownika opuścić można.

Jak szalony czterma końmi po ulicach pędził. Nikt sobie z tymi dwoma chłopcami rady dać nie może. Wygrał na ósemkę przeszło 100 złotych na loterję. Wystawił weksel na 1000 talarów. Fabryka porcelany w Berlinie zatrudnia przeszło 500 robotników. Procesji tej towarzyszyło tysięcy narodu. Niemal 20.000 złr. przegrał w karty. Dobra te są do nabycia za 700.400 złr.

Kapitał żelazny tego przedsiębiorstwa wynosi 4,900.060 złr. Na wczorajszem zgromadzeniu ludowem było przeszło

sto tysięcy ludzi obecnych. Między tylu tysiącami ludzi niemasz dwóch do siebie zupełnie podobnych. Słońce jest 2 miliony mil od ziemi oddalone. Kamienicę tę kupić można za 250.000 złr. Słoń podnosi swoją trąbę do 200 funtów, Jezioro Bodeńskie jest w niektórych miejscach 1000 stóp głębokie.

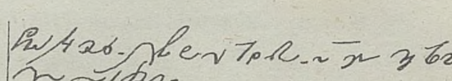
299. Jeżeli liczebnikowi cyfrą wypisanego zakończenie gramatyczne koniecznie dodać potrzeba, gdy takowe z syntaktycznego związku wyrazów nie wypływa, w takim razie zakończenie to dopisuje się do cyfry jakby do znacznika; np.

piątego, szóstych, siódmymi, ośmiom, dziewięciorgiem siódemka, sześcioraki, pięciorakich, czwórnasób, dziesięciokrotnie, trójnasób, dziewiętny, dziesięciny, dziesiętny, dziesiątkować, pięćkroć, stokroć, trzykrotnie.

300. Przyimki *w* i *z*, ostatni zastąpiony małą kreseczką, łączą się bezpośrednio z cyfrą np.:

w pięć, w sześć, w ośm (podług sensu w zdaniu może też znaczyć; w pięciu, w sześciu, w ośmiu) z czwórką z dziesiątką 25 z dwudziestu pięcioma:

Śpiewali w cztery głosy. Wkroczył do kraju z 10.000 armią. Na tę górę wozu z sześćma końmi nie wyciągniesz.

301. Liczebniki mnożne przybierają zrostek *po*, który także z cyfrą bezpośrednio się łączy, potrójny, poczwornie.

302. Do liczebników jeden, jedyny, także pierwszy, pojedynczy, drugi, wtóry, dopisują się końcówki w sposób w artykule 293 wskazany.

303. Niektóre liczbowniki nieoznaczone wypisują się zupełnie, inne skracają się, np.:

ile, tyle, wiele, mało, kilka, kilkanaście, kilkoro, kilkanaścioro, kilkadziesiąt, kilkaset, kilka tysięcy, mniej, mniejwięcej, (mnie więc), najwięcej, dosyć, dość, dużo, iloraki, tyloraki, kilkoraki, kilkorgiem, nieco.

304. Dni i miesiące wypisują się także w formie ułamków, jak się to już w zwykłem piśmie używa. Liczba roku jeżeli mowa o obecnem stuleciu, ogranicza się zwykle na dwie ostatnie cyfry, gdzie potrzeba piszą się setki: $^{24}/_{4}71$, 24. kwietnia 1871, od $^{1}/_{3}$ do $^{31}/_{6}70$.

Równina Troi.

[illegible]

[illegible] ustawicznie.

Wspomnienie z młodości.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

x) wielce.

O karności szkolnej.

[illegible]

[illegible] petycję.

[illegible]

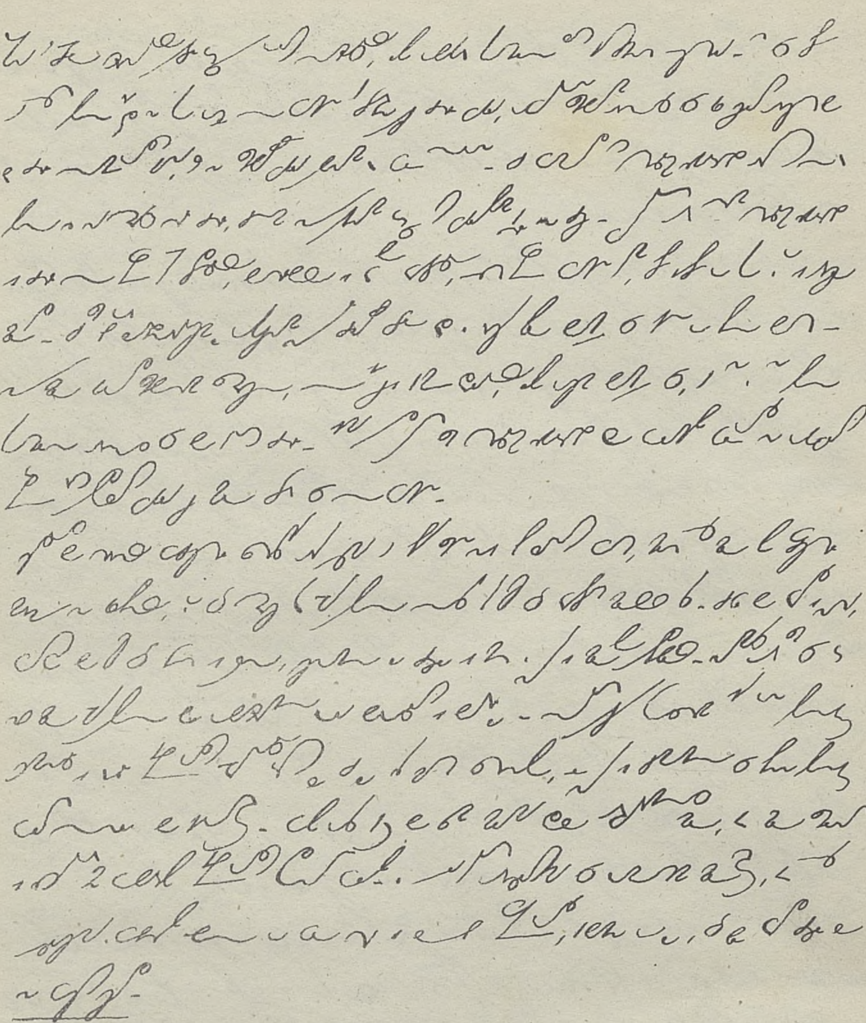
historyi, historyczny, otrzymuję, w razie.

[illegible]

gwarancji, całkowicie, rówieśnikami, zwłaszcza, zostawią, autonomię.

[illegible]

*) individuum.

częstokroć.

Od Wydawnictwa.

Upraszamy P. T. nauczycieli, by łaskawie zechcie-li Bibliotekę stenograficzną polecić uczniom swo-im, już dziś bowiem każdy przekonać się musiał, że pismo nasze pod każdym względem na poparcie zasługuje.

Wydawca J. Poliński. Litogr. Kostkiewicza.